

שיעור כללי

מחלוקת אביי ורבא במקור הדין שאין משלשין במלקות (ה).

ביאור הגזירה שווה 'רשע' – רשע' וענין גזירה שווה בכלל

נעסוק היום בעז"ה בביאור מחלוקתם של אביי ורבא במקור הדין שאין משלשין במלקות שאביי למד מגזירה שוה 'רשע רשע' ורבא ממה שאין כאן קיום של 'כאשר זמם'. נדון בעניינה של הגזירה שווה 'רשע'-'רשע' המופיעה בשש מקומות בש"ס ונלמד על יסודה של גזירה שווה בכלל לפי שיטות קדמוניות.

סוגיתנו

- ראה משנה ה. 'משלשין בממון' וגמ' 'מנא הני מילי' עד המשנה הבאה.
- עיין בדברי הריטב"א שהביא את כל הסוגיות שבהם מופיע רשע רשע
- עיין בחידושי פורת יוסף המופיעים בילקוט מפרשים החדש בד"ה 'אמר אביי'. (מה יש להקשות מדבריו על ביאורו של הריטב"א)

סוגיות הש"ס בענין רשע רשע

- יש לראות את כל הסוגיות בהן מובא הלימוד של רשע רשע ואלו הן:
 - מכות ה: 'חייבי מלקיות מנין' ופירוש רש"י ורבנו חננאל ודברי הגבורת ארי' שם ורמב"ם פ"כ מעדות הלכה ב'.
 - סנהדרין י. ורש"י ותוס' שם ור"ן שם וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק טז' הלכה א'.
 - סנהדרין לג: 'בעא רבי זירא' ורמב"ם פרק יא' מסנהדרין הלכה.
 - בבא קמא פו: בדעת רבי יהודה שפוסט סומא ממלקות וגלות.
 - כתובות לה. (שם הדיון בדעת ריש לקיש שמי שעבר על לאו שחייב בו מלקות אפילו בשוגג הוא פטור מן התשלומים).

ענייני גזירה שווה

- ראה גמ' סוכה יא: מחלוקת התנאים בענין לולב צריך אגד ורש"י שם.
- וראה גמ' שבת צז. צז: בענין מי הוא המקושש ורש"י ותוס' שם. [לא הובא במראי מקומות]
- וראה גמ' ראש השנה לג: לד. בענין תקיעות של ראש השנה [לא הובא במראי מקומות] ודברי הריטב"א שם.
- וראה דברי הרמב"ן בספר המצוות בהשגות לשורש השני.
- וראה דברי הר"מ קז"ס בקנאת סופרים שם.

חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ה עמוד א

אמר אביי אתיא רשע רשע וכו'. ואיכא דקשיא ליה דהא אמרינן דאין דנין אפשר מאי אפשר כדאיתא בפסחים ובמסכת נדה פרק יוצא דופן (ל"ז ב'), ויש שתירץ דאם כן דאפילו גבי מלקות הוה דינא הוא דמשלשין כמו בממון ואי עבדינן טפי אין זה כאשר זמם, א"כ היכא דאיכא קטלא שאי אפשר לומר שלוש הוה לן למפטרינהו, דאי עבדינן בהו טפי מהא לא הוי כאשר זמם ומדחייבינהו רחמנא שמעינן דקטלא דכולהו כאשר זמם הוה וגבי מלקות [נמי] כאשר זמם הוה, והקשה עליו רבינו הרמב"ן ז"ל דא"כ הא לאו מגז"ש דרשע רשע גמרינן אלא מן גלויי מילתא דגלי מיתה על מלקות, ועדיין אנו אומרים דלאו גלוי הוה דמיתה דלא אפשר הוי כאשר זמם ולא במלקות דאפשר, ואחרים תירצו דגבי מלקות נמי פעמים שאי אפשר כגון שהם שני עדים או יותר משלשה, והנכון יותר דאביי סבר שלא אמרו אין דנין אפשר מאי אפשר בגזירה שווה אלא במה מצינו.

רבא אמר בעינן כאשר זמם וליכא. והא דלא יליף רבא בגז"ש ואף על גב דגז"ש גמורה היא כדאיתא בפרק החובל (פ"ו ב') לענין סומא שהוא פטור מחייבי מיתות ומחייבי גלות [ומחייבי מלקיות], י"ל דאיהו סבר אפילו בגז"ש אין למידין מאי אפשר, אי נמי דהכי קאמר דהכא לא צריכינן לגז"ש, והכי נמי אשכחן ליה בפ"ק דסנהדרין (י' א') גבי הא דתניא ר' ישמעאל אומר מלקות בעשרים ושלשה ואמרינן מ"ט אתיא רשע רשע מן חייבי מיתות כ"ד רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת כלומר ולא צריכינן לגז"ש, ואי קשיא הא קשיא דבפרק אלו נעורות (ל"ה א') לגבי חייבי (מיתות) [מלקות] שוגגין ודבר אחר שהם פטורין לריש לקיש מייתי לה מדכתיב רשע רשע ורבא אמר אתיא מכה מכה, ואילו לר' יוחנן אמר התם שהם חייבים והיכי לא דריש ר' יוחנן גז"ש דרשע רשע, וי"ל דר' יוחנן סבר דלא אתיא גז"ש דרשע רשע אלא למה שהוא מגופו של מלקות ולא לדבר אחר הבא עם המלקות.

גבורת ארי מסכת מכות דף ה עמוד ב

חייבי מלקות מנין. פירש רש"י אמתניתין קאי דאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמור הדין. ולכאורה יש לפרש דקאי נמי אההיא דבריבי דאמר הרגו אין נהרגין ועלה קאמר חייבי מלקות מנין דאם לא לקה הנדון לוקין ואם לקה אין לוקין והכי נמי יש לומר חייבי גליות מנין דאם גלה הנדון אין לוקין אם הוזמו. [אבל] גם הרמב"ם [בפרק כ' מהל' עדות] נמי כתב נהרג זה שהעידו עליו ואח"כ הוזמו אין נהרגין כו' אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין.

רמב"ם הלכות עדות פרק כ הלכה ב'

נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדין, שנאמר כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה ודבר זה מפי הקבלה, אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין, וכן אם יצא הממון מיד זה ליד זה בעדותו חוזר לבעליו ומשלמין לו. /+השגת הראב"ד/ נהרג זה שהעידו עליו וכו'. א"א שבוש הוא זה.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף י עמוד א

מכות בשלשה כו'. מנהני מילי? - אמר רב הונא: אמר קרא ושפטום - שנים, ואין בית דין שקול - מוסיפין עליהם עוד אחד, הרי כאן שלשה. ... משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה. מאי טעמא דרבי ישמעאל? - אמר אביי: אתיא, רשע, רשע מחייבי מיתות; כתיב הכא והיה אם בן הכות הרשע, וכתיב התם אשר הוא רשע למות, מה להלן בעשרים ושלשה - אף כאן בעשרים ושלשה, רבא אמר: מלקות במקום מיתה עומדת.

רש"י מסכת סנהדרין דף י עמוד א

מלקות במקום מיתה עומדת - דכיון דעבד על אזכרת בורכו לאוי הוא למות, ומיתה זו קנס עליו הכתוב, והרי הוא כאלה מן המיתות, וכי היכי דסקילה בפני ענמה, וקרפה בפני ענמה, והרג בפני ענמה, הוי נמי מלקות כאלה מן המיתות.

תוספות מסכת סנהדרין דף י עמוד א

רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת - משמע דלית ליה ג"ש דרשע רשע ובמקום אחר מפורש (לקמן דף לג: ושם ד"ה אתיא).

מלקות תחת מיתה עומדת - י"מ משום דבני נח אזהרתן זו היא מיתתן וניתנת לישראל מלקות על אזהרתן תחת מיתה דבני נח ועוד י"ל משום דזמנין מתים ע"י מלקות כדתנן באלו הן הגולין (מכות דף ח:): ומת זה תחת ידו ופטור וקשה לשני הפירושים הללו דמאי פריך אי הכי אומדנא למח לי ופי' הקונטרס עיקר.

חידושי הר"ן מסכת סנהדרין דף י עמוד א

רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת. וא"ת וכי רבא לית ליה ג"ש דרשע והא אמרינן בפ' אחד דיני ממונות (דף לג ע"ב) חייבי מלקות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה ותניא נמי חייבי גליות מניין אתיא רוצח רוצח חייבי מלקות מניין אתיא רשע רשע והך ברייתא ודאי דברי הכל היא. ועוד מאי טעמייהו דרבנן דפליגי עלי' דר' ישמעאל דהא שפיר יליף ג"ש דרשע רשע. וי"ל דכ"ע אית להו ג"ש דרשע רשע כי ההיא ברייתא דהתם אלא דר' ישמעאל יליף לגמרי לכל מילי דאף לחייבי מלקות יצטרכו כ"ג ורבנן לא יליף לגבי הא מלתא דמיתה שהוא דבר גדול צריכא דיינין הרבה אבל מלקות דלא חמיר כולי האי אין לנו לומר שתתפשט הג"ש לענין זה אלא לגוונא דהתם ורבא נמי מההיא טעמא נמי נאדי מטעמא דר' ישמעאל דבעי כ"ג דלאו משום דג"ש דרשע רשע הוא אלא משום דמלקות תחת מיתה עומדת וא"ת והא אמרינן בפ"ק דמכות (דף ה) משלשין בממון ואין משלשין במלקות כלומר שכשהעדים זוממין יתחייבו ממון לשלם לא נאמר שכל אחד מהעדי' יפרע כל הסך אלא כ"א יפרע מחצית הסך שהי' מחייב ואין עושין כן במכות שאם העידו שפלוני חייב מלקות והוזמו כל א' סופג את הארבעים ויהיב רבא טעמא התם משום דבעינן כאשר זמם ואמאי לא אמר התם נמי משום דמלקות במקום מיתה עומדת וכמו שבמיתה ימות כל א' ה"נ במלקות ילקה כל א'. וי"ל דהתם יהיב רבא טעמא לרבנן והכא יהיב טעמא לרבי ישמעאל בלחוד ועוד שאין דנין אפשר משאי אפשר:

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק טז הלכה א'

כשם שמצוה להמית את המחוייב מיתה כך מצות עשה להלקות את המחוייב מלקות, שנאמר והפילו השופט והכהו לפניו, ואף על פי שמלקות בשלשה במקום מיתה היא עומדת.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לב. (משנה) - לג: (גמרא)

משנה: אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר משפט אחד יהיה לכם. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות בשלשה, ודיני נפשות - בעשרים ושלשה. דיני ממונות - פותחין בין לזכות בין לחובה, ודיני נפשות - פותחין לזכות ואין פותחין לחובה. דיני ממונות - מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה, ודיני נפשות - מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני ממונות - מחזירין בין לזכות בין לחובה, דיני נפשות - מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה. דיני ממונות - הכל מלמדין זכות וחובה, דיני נפשות - הכל מלמדין זכות, ואין הכל מלמדין חובה. דיני ממונות - המלמד חובה מלמד זכות, והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות - המלמד חובה מלמד זכות, אבל המלמד זכות - אין יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות דנין ביום וגומרינן בלילה, דיני נפשות - דנין ביום וגומרינן ביום. דיני ממונות - גומרינן בו ביום, בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות - גומרינן בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה...

בעא מניה רבי זירא מרב ששת: חייבי גליות מניין - אתיא רצה, רצה. - חייבי מלקות מניין? - אתיא רשע רשע. תניא נמי הכי: חייבי גליות (מניין) אתיא רצה רצה. חייבי מלקות (מניין) מאי - אתיא רשע רשע.

רש"י מסכת סנהדרין דף לג עמוד ב

חייבי גלות מאי – מי הוּו כליני נפשות אי לא, כתיב בחייבי מיתות (במדבר לה) יומת הרוֹחַ וכתוב (שם/במדבר ל"ה) בחייבי גלות לנוס שמה רואת. רשע רשע – כתיב בליני נפשות (שם/במדבר ל"ה) אֶשֶׁר הוּא רשע למוֹת וכתוב בחייבי מלקות (דברים כה) והיה אִם בֶּן הכות הרשע. תניא נמי הכי – בתוספתא תניא גבי הא מילתא דמחזירין לזכות.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יא הלכה ד'

אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות הדינים האלו שוים בהן אלא שהמלקות בשלשה ואין אחד מהן בשור הנסקל חוץ מדבר אחד שדינו בעשרים ושלשה.

רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה הלכה ד'

מכות בשלשה ואף על פי שאפשר שימות בשמלקין אותו.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פו עמוד ב

ר' יהודה אומר: סומא אין לו בושת, וכך היה ר' יהודה פוטר מחייבי גליות ומחייבי מלקיות ומחייבי מיתות ב"ד. מ"ט דר' יהודה? גמר עיניך עיניך מעדים זוממין, מה התם סומין לא, אף הכא סומין לא. מחייבי גליות, דתניא: בלא ראות – פרט לסומא, דברי ר' יהודה; ר' מאיר אומר: לרבות את הסומא. מ"ט דר' יהודה? אמר לך: ואשר יבא את רעהו ביער לחטוב עצים ואפי' סומא, כתב רחמנא בלא ראות למעוטי. ור' מאיר? כתב רחמנא בלא ראות למעוטי, וכתב רחמנא בבלי דעת למעוטי, הוי מעוטי אחר מעוטי, ואין מעוטי אחר מעוטי אלא לרבות. ור' יהודה? ההוא בבלי דעת – פרט למתכוין הוא דאתא. חייבי מיתות ב"ד, אתיא רוצח רוצח מחייבי גליות. חייבי מלקיות, אתיא רשע רשע מחייבי מיתות בית דין.

רש"י מסכת בבא קמא דף פו עמוד ב

בעדים זוממין – כתיב (דברים יט) לֹא תחוס עינך עליו בצוֹת נמי כתיב (שם/דברים/כה) וקוֹתה את כפה לֹא תחוס עינך עדים אי אפֶּסר צסומין דבעינן ראייה דאִם לֹא ראה שקטע ידו שֶׁל חבירו היאך יעיד. בלֹא ראות – משמע שהוא רואה במקום אחר וכאן היה בלא ראות. אתיא רואה רואה מחייבי גליות – בזמיתה כתיב (במדבר לה) לֹא תקחו כופר לנפש רואה ובגלות כתיב (שם/במדבר ל"ה) לנוס שמה רואת. במלקות – כתיב (דברים כה) אִם בֶּן הכות הרשע ובזמיתה כתיב (במדבר לה) אֶשֶׁר הוּא רשע למוֹת.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף לה עמוד א

כי אתא רבין אמר: חייבי מיתות שוגגין – כולי עלמא לא פליגי דפטורין (מתשלומי ממונ), כי פליגי – בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר, רבי יוחנן אמר: חייבי מיתות איתקוש, חייבי מלקיות לא איתקוש; ריש לקיש אמר: פטור, בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות מחייבי מיתות. היכן ריבתה תורה? אמר אביי: אתיא רשע רשע, רבא אמר: אתיא מכה מכה. אמר ליה רב פפא לרבא: הי מכה? אילימא ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, האי בקטלא כתיב! אלא האי מכה: מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש, וסמך ליה: ואיש כי יתן מום בעמיתו [כאשר עשה כן יעשה לו], והאי לאו מכה היא! אן הכאה הכאה קאמרינן.

רש"י מסכת כתובות דף לה עמוד א

חייבי מיתות איתקוש – למכה בהמה. אתיא רשע רשע – נאמר בחייבי מיתות אֶשֶׁר הוּא רשע למוֹת ונאמר בחייבי מלקות והיה אִם בֶּן הכות הרשע. רבא אמר אתיא מכה מכה – דמלקות נמי איתקוש למכה בהמה ולאו מגזרה שוה לחייבי מיתות ילפינן. ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה לו – והאי יעשה לו – מלקות קאמר ולקמן פריך והא חובל בחבירו בתשלומין ולא מלקות. והאי – מלקות לאו מכה כתיב אלא כי יתן מום ומאי אתיא מכה מכה דקאמר רבא. הכאה הכאה קאמרינן – ומוס ע"י הכאה הוא ניתן.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: לולב, בין אגוד בין שאינו אגוד כשר. רבי יהודה אומר: אגוד כשר, שאינו אגוד – פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? יליף לקיחה לקיחה מאגודת אגוד, כתיב התם ולקחתם אגודת אגוד, וכתוב הכא ולקחתם לכם ביום הראשון, מה להלן באגודה – אף כאן נמי באגודה. ורבנן: לקיחה מלקיחה לא ילפינן. כמאן אזלא הא דתניא: לולב מצוה לאוגדו, ואם לא אגדו – כשר. אי רבי יהודה – כי לא אגדו אמאי כשר? אי רבנן – אמאי מצוה? – לעולם רבנן היא, ומשום שנאמר זה אלי ואנוהו – התנאה לפניו במצות.

לא ילפינו – לא למדוה, ואין אדם דן גזירה שזה מעלמו, אלא אם כן למדו מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו, ושמו מקראות הללו לא לרוש גזירה שזה נכתבו.
ואנוהו התנאה לפניו במלות – סוכה נאה, לולב נאה, ליאת נאה.

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף לד עמוד א

והרי"ף הביא דברי ת"ק דברייתא דמייתי לכולהו ג' תרועות מן התורה, בגז"ש ולא הביא דברי התנא דמייתי לה ממדבר ור' שמואל בר נחמני דלית ליה גז"ש ואמרי דתרועה אחת או שתיים מהם מדברי סופרים, ויפה כיוון דאנן אהאי תנא סמכינן דיליף לה לגז"ש מרביה, דאע"ג דאידך לא גמירי לה, לא ראינוה אינה ראייה, והכי סברא דתלמודא דמייתי האי סברא מעיקרא ובתר הכי אמרינן ותנא מייתי לה ממדבר משמע דסברא קמייתא סברא דגמרא, ושללא כדברי הרב בעל המאור שכתב מצות תקיעת ר"ה מעורבת היא בשל סופרים ואין כולה מן התורה, ומפני זה לא היתה דוחה שבת במדינה אף על גב דידעי בקביעא דירחא והוי דאורייתא, כמו לולב שהיה דוחה יום ראשון בגבולין דידעי בקביעא דירחא משום דהוי דאורייתא כדאיתא פרק לולב וערבה (סוכה מ"ג א'), (ואין) [ואנן] הא כתיבנא כריש פירקין טעמא דמילתא שפיר.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ב

והוי יודע שזה שאמרו חכמים שאין אדם דן גזירה שזה מעצמו אין כונתם לומר שכל גזירה שזה מבוארת להם מסיני ונמסרת להם מפי משה רבינו תלמוד מלה פלונית שבפסוק פלוני ממלה פלונית שבפסוק פלוני ותשוו דין שניהם לענין פלוני. אין הדבר כן. שהרי מצינו אותם חולקין תמיד בהרבה מקומות בענין הזה. כאותה ששנינו שאמרו בגמר חולין (פה א) מ"ט דרכי מאיר באותו ואת בנו גמר שחיטה משחוטין חוץ מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ור' שמעון טבח והכין מן וטבוח טבח והכין מן וטבוח טבח והכין מה להלן שחיטה הראויה אף כאן שחיטה הראויה והקשו ורבי מאיר ליגמר מן וטבוח טבח והכין דנין שחיטה משחוטין חוץ ונתן טעם דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים. ואילו היתה לרבי מאיר קבלה מסיני דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ושהדבר נלמד משחוטין חוץ ולרבי שמעון היתה לו קבלה מרבותיו שאין שמה שחיטה ושהוא נלמד מן וטבוח טבח והכין לא היה מקום לשאלות הללו ולתשובות שאמרו בגמרא. וכיוצא בזה בתלמוד רבות מאד. וכן יש קושיות הרבה בתלמוד וכיוצא בהן שאומרים ונליף גזירה שזה ממקום פלוני ומתירין מסתברא מהכא ילפינו דמי ליה בכך וכך ולא מהתם וחזרין ומקשינן אדרבה מהתם הוה ליה למילף וכו' ומסיק הנך נפישן. אלה הורגלו בתלמוד (ע' לק' סו, ב, וש"נ) ואין צורך לכתוב מהן מפני רובן. ועוד אמרו בגזירה שזה כל גזירה שזה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד למדין הימנה ומשיבין ומופנה משני צדדין למדין ואין משיבין כמו שאמרו בשלישי מנדה (כב ב) ובמקומות אחרים (יומא פא א, חגיגה ט א, יבמ' ד ב, ע ב וש"נ, כתוב' לח א, נזיר מח א, סנה' מ ב, נד ב, ערכין יח א) והם מחזרין לאפנויי אותה ביתורין ומדרשים מן הסברא ונחלקין בכך כפי דעת החכמים. אבל הכוונה בגזירה שזה שאינה מופנה מן גזירה שזה שאינה ראויה נלמד מגזירה שזה דשחיטה שחיטה והיתה סברתו שלרבי מאיר שהנכון ללמוד אותה משחוטין חוץ והיה שמה שחיטה ור' שמעון ראה בדעתו שיותר נכון ללמוד אותה מן וטבוח טבח והכין ולא תהיה שחיטה שאינה ראויה נדונה כשחיטה. וכן כולם. ואומר בשמא כי זה מכלל מה שנשתכח באבלו שלמשה [כנו' עמ' נ] בגזירות שוות:

קנאת סופרים להר"מ קזיס

נמצינו לסרין סתורו של הרב הגדול הרמב"ם כמה כללים הסודיים אכרתי לכורך
ב' יצור :

א' כלה י"ג סודות ושאר לימודים שרשו בהן חכמים הן ושימושיהן והנאיהן סקובלות
מסיני בכללות כרי שיונו בהן מעצמן לכרש ולכאר התורה שבכתב וסעותיה ודיניה
ולא היה סהלו ת בהן כדורות ראשונים שחיו מתבררים ע"פ רובה של כנהדין ובסוף
הדורות וקלוקל הזמנים כחך שלא שמשו כל צרכן נתעלמו סמנו ההלכות שהיו
סוכסכות ונתעשבה השכחה בעי רים ההקביים והראיות להכריע ולהודות בהן ורבתה
סהלוקת בישראל :

ב באותן י"ג סודות ושאר לימודים היו דנין מעצמן חכמי הדורות וזלחו בג"ש לכרה
עשו סייג וסדר הגון שלא לרון בה כל אדם מעצמו א"כ קבלה סרבו ורבו סרבו
עד הכ"ד הגדול של הדור :

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כג פסוק ז

ונקי וצדיק אל תהרג מלמד שמחזירין אותו לזכות יכול יהו מחזירין אותו לחובה ת"ל ונקי וצדיק אל תהרג. ואין לי אלא למיתה לגלות מנין נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר (דב' יט ד) מה דבר האמור להלן גלות אף דבר האמור כאן גלות. ואין לי אלא לגלות למכות מנין נאמר כאן רשע ונאמר להלן רשע (דב' כה ב) מה רשע האמור להלן מכות אף רשע האמור כאן מכות. יכול אף בדיני ממונות לא יהו מחזירין אותו לחובה ת"ל נקי וצדיק אל תהרג למיתה אי אתה מחזירו מחזירו אתה לממון. יכוכשם שיצאו ירך כך יצאו ידי ת"ל כי לא אצדיק רשע. כי לא אצדיק רשע מצדיקו אני בתשובה.

בראשית פרשת וירא פרק יח פסוק כג

: (כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע: (כד) אוילי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבך: (כה) חללה לך מעשת פדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק פרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט:

שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק א

(א) לא תשא שמע שןא אל תשט ירך עם רשע להית עד חקס:

שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק ז

(ו) לא תטה משפט אבינך בריבו: (ז) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג פי לא אצדיק רשע: (ח) ושתד לא תקח פי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: